

Nr 142.

Av herr **Andersson, Karl Emil, m. fl.**, om skrivelse till
Konungen rörande importreglering av brödsäd.

Under de senast förflutna åren har, som bekant, läget på den inhemska spannmålsmarknaden varit synnerligen otillfredsställande och företett egen-
domliga och för producenten mycket ogynnsamma förhållanden. Att i
detta sammanhang närmare redogöra för de företeelser, som här framträtt,
synes vara överflödigt, då resultaten av ingående undersökningar på om-
rådet framlagts dels av trustlagstiftningskommittén i dess år 1921 avgivna
betänkande, dels ock i det betänkande, som avgivits den 16 januari 1923
av de s. k. spannmålsmarknadsakkunnige, som hösten 1922 tillkallats av
statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet med uppdrag att i huvud-
saklig överensstämmelse med angivna riktlinjer skyndsammast undersöka
den svenska spannmålsmarknadens läge och, därest så funnes påkallat, av-
giva förslag till åtgärder för ernående av ökad avsättning av svensk brödsäd.

I sitt betänkande ha som bekant dessa sakkunniga föreslagit införande
av ett system med utförselbevis. Från Kungl. Maj:ts sida lär även, enligt
vad man har anledning att förvänta, förslag om införande av utförselbevis
komma att föreläggas innevarande riksdag. Även om ett sådant system
utan tvivel skulle vara i hög grad gagnande, kan man dock ej med sä-
kerhet veta att det skulle kunna helt undanröja samtliga på spannmåls-
marknaden förekommande missförhållanden. Dessutom föreligger ju f. n.
ej full visshet därom, att riksdagen är villig att använda denna utväg.
Vi anse oss därför böra framlägga även förslag om åtgärder av annat slag
i syfte att säkerställa avsättningen för svensk brödsäd, till skäligt pris.

När det gäller att överväga de olika utvägar, som kunna tänkas ifråga-
komma till vinnande av nämnda syfte, synes man till en början böra er-
inra om den åtgärd med avseende på spannmålsmarknaden, som från rege-
ringens sida vidtogs i september månad 1921. Anledningen till regeringens
inskridande vid nämnda tid var att läget på den inhemska spannmåls-
marknaden gestaltade sig på sådant sätt, att i stor utsträckning de svenska
jordbrukarna ej kunde finna köpare till sitt vete och att det svenska mark-
nadspriset kom att ligga avsevärt under det beräknade importpriset å för-
tullad vara i svensk hamn. Vid sitt ingripande synes^h regeringen, såsom
av trustlagstiftningskommitténs betänkande framgår, i främsta rummet
åsyftat att åstadkomma en minskning av importen av utländskt vete och
därigenom å ena sidan bereda lantmännen ökad möjlighet att vinna av-
sättning för sitt vete och å andra sidan framkalla en prissänkning å mjöl

genom att föranleda en ökad inblandning av det billigare svenska vetet. För regeringens åtgörande synes även den åsikten haft betydelse, som kom till uttryck i ett jordbruksministerns uttalande till statsrådsprotokollet, att den rådande tullsatsen å spannmål icke vore effektiv och att den förhöjning av densamma icke skulle tillföra landets spannmålsproducenter någon som helst fördel, men genom fördyrande av den utländska spannmålen verka ofördelaktigt för konsumenterna.

Genom underhandlingar med delegerade för kvarnföreningen ernådde regeringen från dennas sida en utfästelse, vilken ingick som en av förutsättningarna för den anordning, som Kungl. Maj:t träffade. Enligt den utfästelse, som kvarnföreningens medlemmar utfärdade, förbundo de sig att under tiden 1 oktober 1921—1 juni 1922, under förutsättning av utbud från odlare, inköpa svenskt vete av fullt marknadsgill vara till en myckenhet, som med inräkning av samma kvarnars sammanlagda lager av svenskt vete den 1 oktober motsvarade minst 70 procent av det under angivna tid vid deras förmalning sammanlagt förbrukade vetet.

Förbindelsen skulle gälla allenast under förutsättning att ändring ej skedde i gällande glidtullsystem med samtidigt beslutad maximigräns för tullsatserna, och ej heller eljest förändringar av genomgripande natur från statsmakternas sida vidtoges beträffande de rådande förhållandena i fråga om kvarnhanteringen och mjölhandeln.

Efter föredragning av denna utfästelse och framläggande av en utförlig motivering hemställde jordbruksministern den 30 september 1921 om en maximering av tullsatserna å omalen råg, vete och korn, vilket även blev Kungl. Maj:ts beslut.

Samma läge, som i september 1921 påkallade regeringens ingripande, var förhanden även i början av år 1923, när de förut omnämnda s. k. spannmålsmarknadssakkunnige avgåvo sitt den 16 januari 1923 dagtecknade betänkande. Dessa sakkunniga framhålla sålunda bl. a. i sitt betänkande följande:

»Sakkunniga ha alltså kunnat konstatera, att priserna å svensk brödsäd åtminstone från och med hösten 1921 befunnit sig på en nivå, som legat väsentligt under världsmarknadspriset med tillägg av tullens hela belopp. Prisskillnaden har varit så betydande, att den icke kunnat förklaras endast med hänsyn till den svenska varans något lägre kvalitet eller sådana världsmarknadsförhållanden, som övat inflytande å spannmålsmarknaden såväl i Sverige som t. ex. i Danmark. Till stor del har prisskillnaden befunnits förorsakad av rent inhemska marknadsförhållanden, för vilka i det föregående redogjorts. I jämförelse med tiden före världskriget framträder prisläget så mycket mera ogynnsamt för den svenska brödsädesproduktionen som utredningen visat, att, sedan hänsyn tagits till kvalitetsskillnad o. d., det svenska vetet i förhållande till världsmarknadspriset med tillägg av tullens hela belopp betingat ett underpris, som förut nämnts, varierande för tiden sept. 1921—nov. 1922 från ungefär kronor 3: 25 till kronor 8: 45 per 100 kg., medan motsvarande underpris under tiden före världskriget, höll sig per år räknat, mellan kronor 0: 21 och kronor 1: 35 pr 100 kg.»

De sakkunniga redogöra därefter för åtskilliga uppslag och yrkanden för frågans ordnande, som framkommit i de framställningar i ärendet, som ingivits till

jordbruksdepartementet och vilka därefter överlämnats till de sakkunniga, och yttra därvid följande: »Vad beträffar det i flertalet av dessa framställningar framförda yrkandet, att införselbud måtte införas å vete och råg, malen och omalen, har herr statsrådet i de vid sakkunnigas tillkallande uppdragna riktlinjer uttalat, att dylik importreglering icke kunde ifrågakomma. Med hänsyn härtill hava sakkunniga icke funnit sig behöriga att ingå i närmare diskussion av berörda förslag.

Enligt de riktlinjer, som av herr statsrådet angivits vid de sakkunniges tillsättande, skulle de, därest statsåtgärder funnes erforderliga för att få avsättningen av svensk brödspannmål tryggad, bland annat och i första hand taga under övervägande i vad mån det lämpligen låte sig göra att vinna det önskade syftet genom överenskommelse med kvarnindustrien. De sakkunniga hava i anledning härav satt sig i förbindelse med representanter för svenska kvarnföreningen i syfte att på överenskommelsens väg få till stånd sådant åtagande från föreningskvarnarnas sida, att viss bestämd myckenhet spannmål vunno avsättning under viss fixerad tidrymd och till sådana priser, som i förhållande till världsmarknadspriset av sakkunniga kunde anses riktigt avvägda. Sedan sakkunniga med representanter för kvarnföreningen ingående dryftat denna fråga och begärt, att föreningen ville ange vad föreningen i sådant hänseende kunde åtaga sig, har från föreningen under hand lämnats följande förslag till uppgörelse i frågan. Svenska kvarnföreningen skulle erbjuda sig att under tiden 15 nov. 1922 till 15 febr. 1923 — under förutsättning av utbud från odlare samt i mån av utrymme — inköpa svenskt vete och svensk råg av fullt marknadsgill vara, vilken finge vara högst en procent mälad, till en myckenhet av 35,000 ton vete och 20,000 ton råg. För normalviktig vara skulle erläggas ett pris med reglering efter den officiella skalan, vilket skulle avse leverans vid kvarn och angivas genom vanlig notering varje tisdag och fredag. Föreningskvarnarna skulle förbinda sig att erlägga det noterade priset, intill dess ny notering sattes.

Priset för vete skulle för den ovannämnda tiden uträknas så, att det motsvarade priset för 78 kgs argentinskt Barlätta Russovete cif svensk hamn oförtullat med ett tillägg av kronor 1: 25. Detta pris skulle utgöra grundpriset och noteras i Göteborg för Västergötland och Bohuslän, i Halmstad för Halland, i Kalmar för Småland, i Norrköping för Östergötland och Södermanland samt i Stockholm för Mälardalen och Uppland, samt 50 öre lägre i Malmö för Skåne och Blekinge och i Örebro för Närke. Priset för råg skulle vara 3 kronor lägre än grundpriset för vete å samtliga ovannämnda platser utom Örebro, Göteborg och Halmstad, där priset skulle vara kronor 3: 50 lägre än grundpriset för vete.

Detta erbjudande lämnades under villkor att svenska kvarnar, som icke tillhörde föreningen, iklädde sig samma skyldigheter för inköp av en kvantitet, som stode i proportion till den kvantitet, som föreningsmedlemmarna förbundit sig inköpa.

Innan sakkunniga ansågo sig böra ingå i underhandlingar med utom föreningen stående kvarnar, funno sakkunniga det nödvändigt att närmare bedöma, huruvida förslaget vore av beskaffenhet, att detsamma över huvud taget borde från statens sida godtagas. Härvidlag hade sakkunniga bland annat att taga under övervägande, huruvida den föreslagna prisrelationen mellan svenskt och utländskt vete kunde anses riktig. De sakkunniga, som i ärendet rådgjort jämväl med representanter för jordbruksnäringen utom de sakkunniga, funne att så icke kunde anses vara fallet. Emellertid sökte sakkunniga genom nya överläggningar med kvarnföreningen få till stånd en förbättring i anbudet, närmast åsyftande en höjning av det föreslagna pristillägget till kronor 2: 25. Då från kvarnföreningens sida meddelades, att kvarnarna i detta avseende ej kunde gå längre än i förslaget angivits, ansågs frågan fallen, varom på sin tid meddelande lämnats till herr statsrådet.»

De sakkunniga ha sålunda bland annat sökt uppnå en överenskom-
melse med kvarnarna i syfte att trygga avsättningen för svenskt vete,
men det visade sig att med de medel, som nu stå till förfogande, någon
basis för en dylik överenskommelse ej kunde uppnås. Det visade sig vid
detta tillfälle alltså uteslutet, att på frivillighetens väg uppnå en tillfreds-
ställande överenskommelse, varigenom avsättningsmöjligheten för svenskt
vete befrämjades.

Under den följande tiden förblev läget på spannmålsmarknaden alltfjämt
otillfredsställande. Det kännetecknades under sommaren 1923 av tryckta
pris på svensk brödspannmål och av en i hög grad stegrad brödsädsim-
port. Jordbrukarnas farhågor för att ej ernå skäliga pris för sin brödsäd
ökades på grund av den otjänliga väderlek, som rådde och som i betydlig
utsträckning nedsatte spannmålsens kvalitet. Med anledning av det svåra
läget inledde jordbruksministern underhandlingar med representanter för
kvarnindustrien: Härom meddelades den 29 september 1923 följande
kommuniké:

»Efter underhandlingar mellan jordbruksministern och kvarnindustrien har
Svenska kvarnföreningen å sina medlemmars vägnar avgivit förklaring, att samt-
liga dess medlemmar förbinda sig

att, i den mån fullt malbart svenskt vete av lägst årets normalkvalitet erhålles
inom kvarns vanliga köprayon för leverans vid kvarn, vid sin förmalning i genom-
snitt under skördeåret använda minst 50 % svenskt vete,

att föra i marknaden ett vetemjöl, förmalt av en veteblandning, innehållande
minst 80 % svenskt vete,

att, ehuru den svenska rågen till kvalitet utfallit skadad, göra allt för att
densamma skall komma till användning i största möjliga utsträckning.

Även utanför kvarnföreningen stående handelskvarnar, däribland föreningen
Sveriges handelskvarnar, ha iklätt sig samma åtaganden.

Beträffande den närmare innebörden av den sålunda med kvarnindustrien
träffade uppgörelsen har jordbruksministern, statsrådet Pettersson, meddelat
följande:

Under normala år plägar den inhemska veteskörden kunna uppskattas till
275,000 å 300,000 ton, varav emellertid omkring 175,000 ton kunna beräknas
åtgå för lantmännens eget behov av dels vete till förmalning och dels utsäde.
Återstoden, det så kallade »salufria överskottet», uppgående alltså i allmänhet till
100,000 å 125,000 ton, bidrager till täckande av rikets övriga befolknings behov
och levereras till handelskvarnarna för att där blandas med det vete, som im-
porteras. Importmängden av omalet vete plägar hålla sig omkring 150,000 å 175,000
ton. Den vetemängd, som hos handelskvarnarna förmales för tillgodoseende av
konsumtion utanför producenternas krets, torde följaktligen i allmänhet utgöras
av icke fullt hälften svenskt och något över hälften utländskt vete.

Kvarnarnas nu gjorda åtagande, att, i den mån fullt malbart svenskt vete
av lägst årets normalkvalitet erhålles inom kvarns vanliga köprayon, använda
svenskt vete i så stor omfattning, att åtgången härav i genomsnitt för hela skörde-
året blir minst 50 % av hela deras veteförbrukning, innebär följaktligen full
säkerhet för lantmännen, att allt det i år producerade, till försäljning disponibla
vetet av nyss angiven beskaffenhet kommer att av kvarnarna förmalas före kon-
sumtionsårets slut.

Då producenterna alltså torde äga garanti att inom landet under skördeåret
vinna avsättning för allt sitt vete av ovan angiven beskaffenhet, är det för pris-

bildningen av den största betydelse, att lantmännen icke under höstmånaderna forcera sina utbud. Om lantmännen med vetskap om kvarnarnas nu gjorda åtagande iakttaga viss återhållsamhet med sina utbud och försäljningar, ökas givetvis möjligheterna att ernå priser, som ansluta sig till importvetets pris.

Kvarnarna ha vidare åtagit sig att föra i marknaden ett vetemjöl, tillverkat av en veteblandning, innehållande minst 80 proc. svenskt vete. Detta vetemjölsmärke torde bli av en kvalitet, som fullt utfyller måttet på ett användbart och gott mjöl. För underlättande av åtgången av det svenska vetet är det önskvärt, att den stora allmänheten ville i största möjliga omfattning använda detta vetemjöl.

Beträffande rågen har det, med hänsyn till årets skörd, icke varit möjligt att ernå något preciserat åtagande från kvarnarnas sida, men ha kvarnarna till regeringen avgivit en förklaring, som måste anses innebära en allvarlig avsikt att göra allt vad göras kan, för att den svenska rågen skall komma till största möjliga användning.

På ytterligare förfrågan påpekade jordbruksministern, att i den kungörelse, som under hösten 1921 träffades med kvarnarna, dessa förbundo sig att före den 1 juni 1922 inköpa svenskt vete till minst 70 proc. av kvarnarnas hela veteförbrukning under tiden 1 okt.—1 juni 1922. Då var det visserligen 70 proc. och icke 50 proc. som nu, men att observera är, att inköpsmängden 1921 — då för övrigt veteskoriden var rekordartad — uppgick till 70 proc. av förbrukningen under endast åtta månader, vilket motsvarar 47 proc. av förbrukningen under hela skördeåret.»

Uppenbart är, att kvarnarna icke blivit i högre grad bundna genom ovan återgivna avtal. Det synes överhuvudtaget vara tvivelaktigt, huruvida kvarnarna genom detta avtal blivit föranledda till någon åtgärd, som de ej skulle företagit oberoende av detsamma. Frånsett saknaden av alla kontrollbestämmelser i avtalet, synes de för jordbrukaren mest kännbara bristen i detsamma kunna anses vara, att det ej varit av beskaffenhet att påverka prisläget, så att skäligt pris kunde erhållas vid försäljningen av svensk brödsäd.

Den föregående framställningen har givit vid handen, att det trots upprepade försök från statsmyndigheternas sida ej lyckats att med kvarnindustriens representanter ernå ett avtal, som säkerställde avsättningen av svensk brödsäd till skäligt pris. Det synes vara tydligt, att en av anledningarna till dessa misslyckanden varit kvarnägarnas visshet, att statsmyndigheterna saknade erforderliga maktmedel för att, därest underhandlingarna om avtal strandade, kunna vidtaga åtgärder i syfte att på annan väg förverkliga sina avsikter. Under sådana förhållanden synes det antagandet ej alldeles ogrundat, att möjligheterna att genom avtal vinna en tillfredsställande lösning av den här omtalade frågan skulle betydligt ökas, därest dylika maktmedel ställdes till statsmyndigheternas förfogande.

Av de maktmedel, som härvid kunna komma under övervägande, anse vi oss böra förorda *importregleringen*. En av de fördelar densamma erbjuder är, att den möjliggör inskränkning av den lyximport av utländsk brödsäd, som på senare tid i hög grad tilltagit. Denna lyximport är ej blott direkt skadlig för vårt jordbruk, utan den inverkar även i förening med liknande lyximport på andra områden synnerligen ogynnsamt på vår handelsbalans. Ur nationalekonomisk synpunkt ha också från vitt skilda

håll med mycken styrka påyrkats åtgärder mot den lättsinniga och fördärvliga hushållning, som kommit till uttryck i dylik onödig och dyrbar import.

Genom en importreglering av brödsäd skulle vidare avsättningen av svensk brödsäd till skäligt pris kunna säkerställas. Man skulle t. ex. i fråga om vete genom en importreglering kunna uppnå det målet, som väl måste erkännas vara billigt och rimligt, att den svenska odlaren kunde påräkna att försälja sitt vete till ett pris för marknadsgill vara, motsvarande priset å importerat vete av den eller de sorter, Kungl. Maj:t för varje tid finner böra läggas till grund för noteringen cif svensk hamn med tillägg av tull och med avdrag för kvalitetsskillnad, där sådan föreligger, av den storlek Kungl. Maj:t med hänsyn till föreliggande förhållanden prövar skäligt fastställa. En importreglering skulle med andra ord ur denna synpunkt avse att bereda den svenska brödsädesodlingen det skydd, som staten funnit nödvändigt för dess bestånd att bereda densamma genom spannmålstullarna, men vilket skydd genom kvarnningens ringbildning försvagats eller omintetgjorts.

Då en importreglering skulle verka förbilligande genom att i betydande utsträckning ersätta den dyrare utländska brödsäden med svensk och genom att bereda möjlighet att minska kvarnarnas vinstmarginal, så att de erhöle skälig handelsvinst med bortfallande av deras monopolvinst, kunna tydligen de förut angivna fördelar, den avser att medföra, ernås, utan att priset på mjöl stegras. En importreglering skulle alltså icke handhavas på sådant sätt, att den finge fördyrat mjöl till följd.

Med stöd av vad vi sålunda anfört, få vi vördsamt hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att, därest ett tillfredsställande avtal mellan Kungl. Maj:t och kvarnningens representanter rörande den högsta kvantitet utländskt vete, som tid efter annan får inblandas vid förmalning av svenskt vete, och rörande skälig prissättning vid kvarnarnas inköp av svensk brödsäd ej kunnat träffas, Kungl. Maj:t måtte till innevarande riksdag framlägga förslag till sådan lagstiftning rörande importreglering av malen och omalen brödsäd, att därigenom avsättning av svensk brödsäd på den inhemska marknaden under tillfredsställande villkor säkerställes utan därav föranledd stegring av mjölprisen.

Stockholm den 21 januari 1924.

L. G. Bodin.

Petrus Nilsson,
Gränebo.

Karl Andersson
i Eliantorp.

Joh. Johansson,
Friggeråker.

Ernst Svenson.